

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

*1. Bevezetés, történeti áttekintés,
émikus és étikus perspektívák*

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2021. február 09.

Beharangozó

A kurzus célja áttekintést adni a rabbinikus irodalom talán legfontosabb művéről, a két Talmud kiindulási pontjául szolgáló *Misnáról* (i.sz. 3. század eleje). Az áttekintés révén a hallgatók a zsidó vallásjog különböző területeiből, ezen területek alapfogalmaiból, a *halákhikus* (zsidó vallásjogi) gondolkodásmódból kapnak ízelítőt, és ezáltal jobban megérthetik a (hagyományos, mainstream) zsidó vallás jellegét. A rabbinikus irodalomnak a Héber Bibliához való viszonya – vagyis a zsidó vallásgyakorlatnak a biblikus megalapozottsága – kiemelt szerepet fog kapni. Érintőlegesen szóba kerülnek majd a rabbinikus irodalom más (korabeli és későbbi) műfajai, valamint nem vallásjogi témák is.

Praktikus dolgok

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/>
<http://birot.web.elte.hu/Misna> *(a félév végéig)*
- Sillabusz: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/Misna-2021.pdf>
- Biró Tamás: birot@or-zse.hu , birot@birot.hu
<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>
- Fogadóóra: csütörtök 14:00 – 15:30 + emailes egyeztetés alapján.
- Pótlás, ha elmaradna óra?

Praktikus dolgok

1. éves MA-sok számára:

- A kurzus kódja: KT-103
- A kurzus kreditértéke: 4 kredit (azaz $4 \times 30 = 120$ munkaóra)
- A kurzus időpontja: Kedd 10:15 – 11:45, Teams

A kurzus céljai

A félév végére a hallgató:

- ismerni fogja a rabbinikus irodalom alapfogalmait, műfajait, korszakolását;
- ízelítőt kap magyar nyelven – szemelvények formájában – a rabbinikus irodalomból, különösen a Misnából (a kurzus nem teszi lehetővé az eredeti szövegek elemzését);
- betekintést kap a rabbinikus irodalom 20. századi és kortárs kutatási módszereibe.

A félév során elsajátítandó vagy továbbfejlesztendő további készségek:

- angol szakszövegolvasási készségek, a másodlagos szakirodalom kritikai értékelése;
- irodalmazási és kutatási készségek.

Tanulási tevékenységek a kurzus során

1. Óra előtt elolvasandó forrásszövegek:
nincs ellenőrzés, de ismeretüket az előadások feltételezik.
2. Frontális előadás:
 Felvétel készül: visszahallgatható.
 PPT-t honlapon: visszaolvasandó.
alapfogalmak, műfajok, halákhikus fogalmak, példaszövegek stb.
3. A félév során feladott hat feladat közül négy beadása határidőre.
4. A vizsgaidőszakban írásbeli *take-home* vizsga az előadások anyagából (feldolgozott szövegek, tanult fogalmak...).
5. Legkésőbb a vizsgaidőszak során beadandó rövid szemináriumi dolgozat.

A szemináriumi dolgozattal szembeni elvárások

- Témája legalább lazán kapcsolódjék a kurzus anyagához
- Min. 15.000 *n* terjedelem (szóközökkel, lábjegyzetekkel, irodalomjegyzék nélkül).
- MA-s szinten elvárható gazdagságú tudományos szakirodalom felhasználása.
- A kutatási kérdés, tézis vagy hipotézis, valamint az arra adott válasz explicitté tétele.
- Konzultáció a félév során az oktatóval a témaválasztásról.
- A szemináriumi dolgozat értékelési szempontjai:
 - 10 pont: a kurzus anyagához kapcsolódó ismeretek (tények, módszerek, perspektívák, szakirodalom, tudományos-kritikai nézőpont...) elsajátításáról számot adott-e.
 - 10 pont: saját kutatás színvonala, eredetisége, az irodalmazás gazdagsága.
 - 10 pont: formai követelmények (helyesírás, központosítás, stílus, logikus felépítés, kohézió, hivatkozási rendszerek, bibliográfia...).

A jegyszerzés módja

Pedagógiai cél: folyamatos munka + a jegy többféle elemből álljon össze, ne csak egyetlen teljesítménytől függjön.

- Max. 4×10 pont: az egyes feladatokkal a félév során.
Aki többet ad be, annak a legjobb négy alkalom számít be a jegybe.
- Max. 30 pont: *take-home* vizsga során.
- Max. 30 pont: szemináriumi dolgozattal (ld. az előző dián).
- Nem kap félév végi aláírást az,
aki legalább két alkalommal nem adott be feladatot a félév során.
- Max. 100 pont. Az elégséges alsó ponthatára 50 pont.
A jeles alsó ponthatára 85 pont.

Irodalom

Felhasznált szövegkiadások

Szövegolvasás héberül:

- Albeck, Hanokh (ed., comm.), *Sisa szidré Misna* [héberül, több kiadás] (Jeruzsálem: Moszad Bialik – Dvir, 1980).
- Kehati, Pinchas (ed., comm.), *Mishnayot Mevuarot* [héberül, több kiadás].

Szövegolvasás fordításban:

- Blackman, Philip (transl., etc.), *Mishnayoth* [kétnyelvű héber-angol kiadás] (Gateshead: Judaica Press, 1983²).

Irodalom

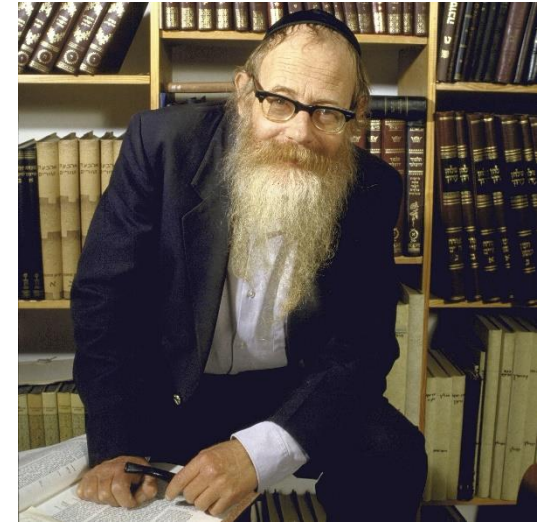
*Mint mazsolaszemek
egy mazsolás kalácsból...*

Javasolt irodalom: szemelvények

- Molnár, Ernő (szerk.), *A Talmud könyvei* (eredeti kiadás: Budapest: Korin Testvérek 1921–1923; reprint: Budapest: IKVA, 1989).
- Scheiber Sándor (szerk., jegyz.), *A feliratoktól a felvilágosodásig* (Múlt és Jövő, 1997).
- Frisch Ármin (szerk., jegyz.), *Szemelvények a Biblia utáni zsidó irodalomból* (Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., 1906; reprint: Budapest: Auktor Kiadó, é. n.).
- Domán István (válog., ford.), *A Babilóniai Talmud* (Origó-Könyvek, 1994, 2007²)
- Jólesz Károly, *Kincsestár: Talmudi legendák, hászid bölcsek és bölcsességek* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1996).

Irodalom

Javasolt irodalom: alapfogalmak

Adin Steinsaltz
(1937 – 2020)

- Steinsaltz, Adin, *The Essential Talmud* (New York: Basic Books, 1976, 2006²).
- Steinsaltz, Adin, *The Talmud – The Steinsaltz Edition: A Reference Guide* (New York: Random House, 1989).
- ...

Irodalom

Javasolt irodalom: általános bevezetők

- Stemberger, Günter, *A zsidó irodalom története* (Budapest: Osiris, 2001).
 - Strack, Hermann L. és Stemberger, Günter, *Introduction to the Talmud and Midrash* (Minneapolis: Fortress Press, 1992). (Megj.: korábbi és német kiadások is léteznek.)
 - Fonrobert, Charlotte Elisheva and Jaffee, Martin S. (eds.), *The Cambridge Companion to the Talmud and Rabbinic Literature* (Cambridge U. Press, 2007), különösen pp. 1–9.
-
- ❖ További javasolt irodalom folyamatosan a félév során + kérésre is.
 - ❖ Honlapon jelszóval védett anyagok. (misna/misna)

Szent szövegek

és azok kommentárjai

Írásbeliséggel rendelkező vallások szentiratokkal

- Kánon, kanonizáció:

1. Lezárják az adott szövegkorpuszt.
2. A korpusz társadalmi (kulturális, vallási) jelentőségre tesz szert.
3. Az iskolai tananyag részévé, sőt központi elemévé válik (régebben bemagolták).
4. Hivatkoznak, utalnak rá (explicit és implicit formában egyaránt).
Intertextualitás: az egyik szöveg, bizonyos céllal, utal a másik szövegre, vagy idéz belőle.
5. Értelmezik (exegézis, hermeneutika), kommentárok születnek hozzá.

Példák:

- A homéroszi eposzok kanonizálása: a görög-római világ alapszövege.
- Irodalmi kánon, történelmi kánon... (érettségi tananyag).
- Az írásbeliségre épülő vallások szent iratai.

Ld. a következő diákat.

A szent szövegek kommentálása

- A kommentár mint szellemi magatartás. A kommentárokat is kommentáljuk.
- A szent szövegek nyelvezete *archaizálódik*:
 - Idővel változik a nyelv (zsidók esetén: áttérés az arámira, majd judeo-nyelvekre).
 - A kanonizált szöveg nyelve egyre régebbinek hangzik (archaikus nyelv), majd...
 - ... egyre kevésbé lesz érthető – *magyarázni kell* a nyelvet.
- A szent szövegek mint a teológia, etika és a vallásjog forrása:
 - A leírt szöveg nem beszél. Minden értelmezés kérdése (pl. parancs? kérdés? irónia?). (Héber Biblia: magánhangzók hiányában még több jelentés lenne lehetséges.)
 - Ami leírva: mit jelent pontosan? adott szituációban hogyan alkalmazandó? stb.
 - Ami nincs leírva, de „oda értendő”.
 - Akár leírva, akár nem: *miért?*

A szent szövegek kommentálása

Egy példa:

• Exod. 23:19, Exod. 34:26 és Deut. 14:21:

לֹא-תִבְשֵׁל גְדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ

• Szokásos fordítás: „ne főzd meg a gödölyét anyja tejében”.

• De miért? Felmerülő kérdések:

• Hogyan olvassuk ki (az eredetileg pontozatlan) szöveget?

ḥēleb 'zsiradék'

ḥālāb 'tej'

• Akkor most mi a jelentés: 'anyja tejében' vagy 'anyja zsiradékában'?

• Mi következik ebből: nem főzhetem [meg] a gödölyét az anyja tejében × 3.

• **Szóbeli tan**: 1. emlősállat húsát nem főzhetem tejben; 2. [más által] együtt főzött tejes-húsost nem fogyaszthatok; 3. hasznát sem húzhatok belőle (+ rabbinikus tilalom a szárnyashúsra, étkészletre, stb. vonatkozóan).

• Mi az oka a tilalomnak? Más előírásokkal kapcsolat? Mire (nem) érvényes?

A kommentálás,
értelmezés folyamata

Szóbeli tan

(I. Mózesnek):

ḥālāb 'tej'.

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

*milyen kérdéseik
merülnek fel?*

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

KOMMENTÁR

?

?

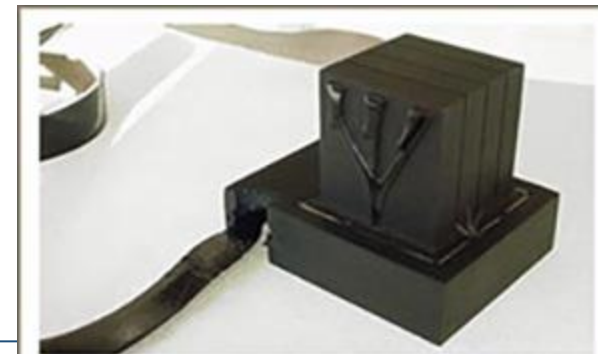
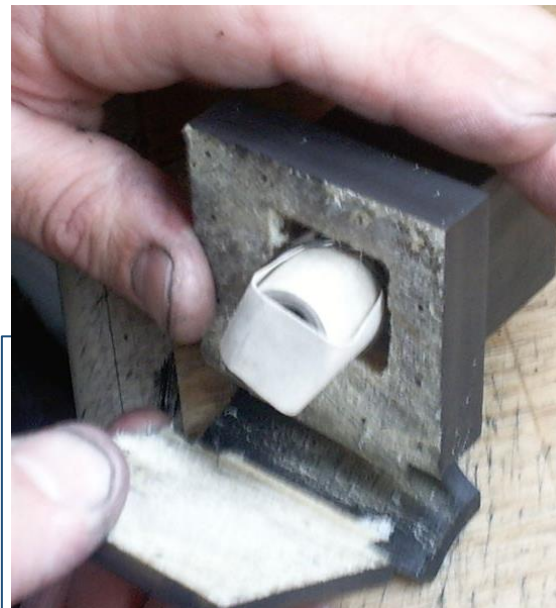

?

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: A Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך והיו הדברים הנאמרים אשר אנכי מצוה היום על לבבך ושללתיכם לבבך והברית עם שלבוך בביתך ובכפרך בדרך ובשכרך ובקומך וקילודתם לאות על ירך והיו לטענות בין עיניך וכרת ברתם על מזוזות ביתך ובשעריך

kézre való tefillin

fejre való tefillin

mezuzá

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és **beszélj azokról**, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár **lefekszel**, akár **fölkelsz!** ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

KOMMENTÁR

A Sema

? elmondásának a parancsolata

? Jövő héten Misna Berakhot 1:1

?

Excursus:

A Héber Biblia részei,
a Tóra könyvei

Elnézést azoktól, akik
számára ez magától
értetődő, vagy más
órákon is tanulták!

Héber Biblia = Tanakh

- Tóra

Pentateukhosz, Pentateuchus ('öt könyv')

Mózes öt könyve

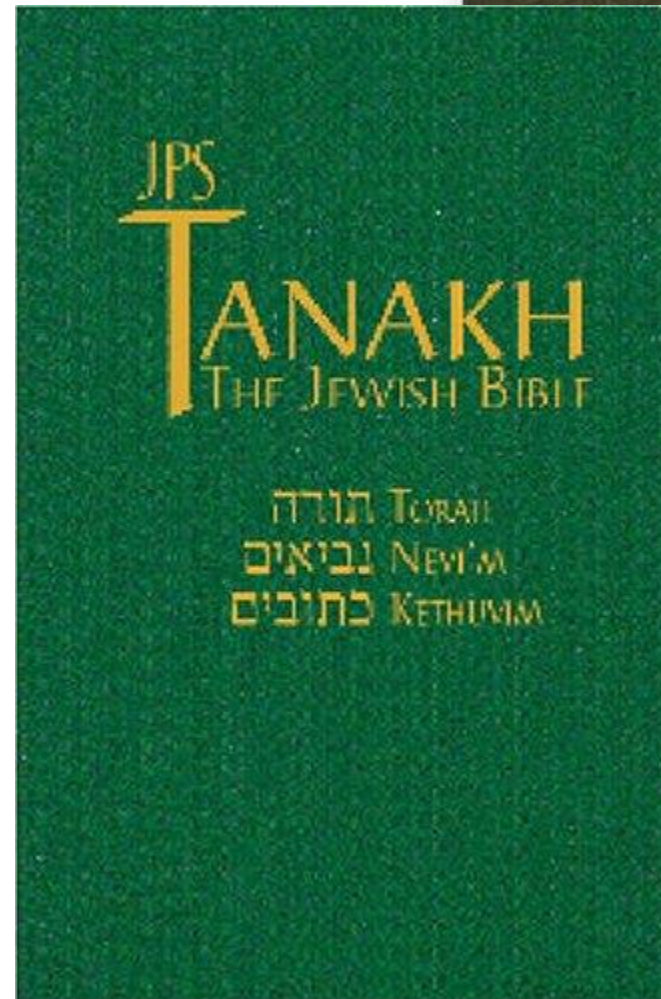
- Neviim

- Neviim risonim ('korai/első próféták')

- Neviim ahronim ('kései próféták')

- Ketuvim

Hagiographa, Szentiratok

A Tóra könyveinek a neve

Erősen ajánlott rászánni 10 perces és bemagolni!

Kerüljük:

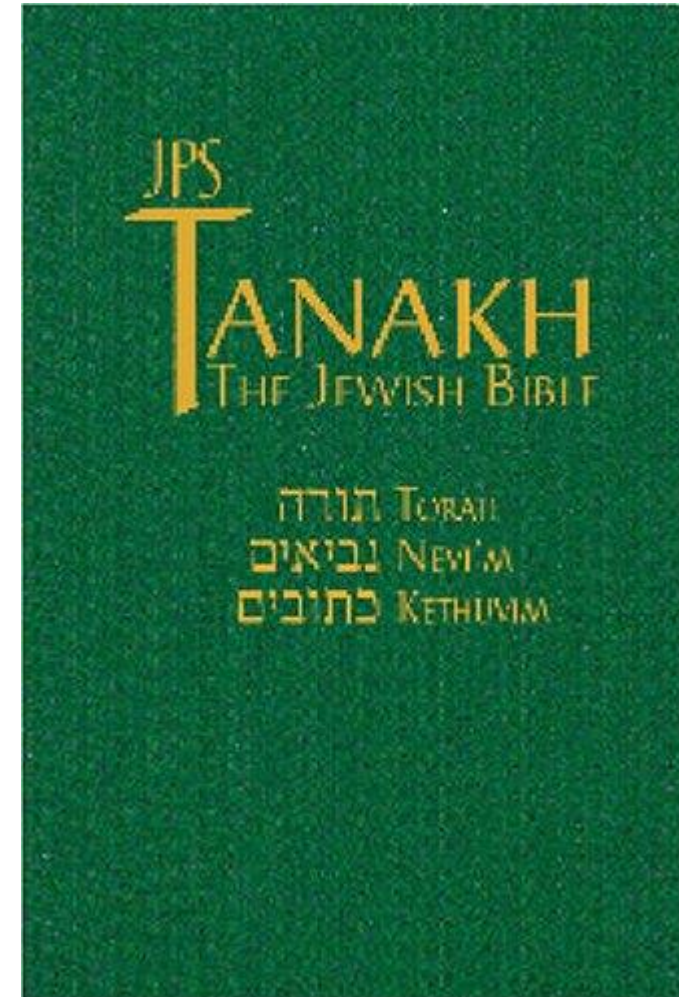
- M V 6/4

- Mózes V. könyve VI. fejezet 4. vers

1 Mózes	Teremtés könyve	<i>Genesis</i>	B ^e resit	בְּרֵאשִׁית
2 Mózes	Kivonulás könyve	<i>Exodus</i>	S ^e mot	שְׁמוֹת
3 Mózes	Leviták könyve	<i>Leviticus</i>	Vajikra	וַיִּקְרָא
4 Mózes	Számok könyve	<i>Numeri</i>	Bamidbar	בְּמִדְבָּר
5 Mózes	Második törvénykönyv	<i>Deuteronomium</i>	D ^e varim	דְּבָרִים

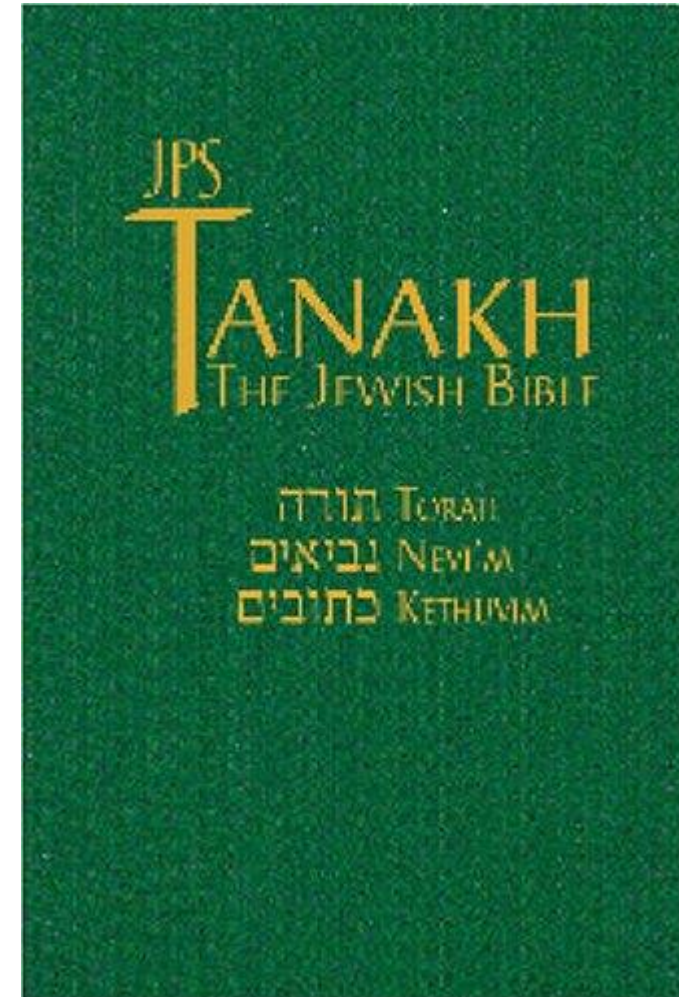
Héber Biblia = Tanakh

- Tóra
- Neviim
 - Neviim risonim ('korai/első próféták')
= történeti könyvek (kivéve *1-2 Krónikák*)
Jozsué, Bírák, 1-2 Sámuel, 1-2 Királyok
 - Neviim ahronim ('kései próféták')
Jesája (Izajás, Ézsaiás), Jeremiás, Ezékiel
és a 12 kispróféta könyvei
- Ketuvim (*Hagiographa, Szentiratok*)

Héber Biblia = Tanakh

- Tóra
- Neviim
- Ketuvim (Hagiographa, Szentiratok)
 - ❑ Zsoltárok,
Jób,
Példabeszédek (Mislé)
 - ❑ 5 tekercs (ld. következő diát)
*Rut*¹, *Énekek éneke*, *Prédikátor*, *Siralma*k, *Eszter*²
 - ❑ *Dániel*¹
Ezra (Ezdrás) – *Nehemia* (Nehemiás)²
*1-2 Krónikák*²

- (1) Zsidó kontextusban nem a próféták között!
(2) Zsidó kontextusban nem a történeti könyvek közt!

Az öt megilla (tekerecs) és kapcsolatuk az ünnepekkel

- *Énekek éneke* pészah
- *Rut* savuot
- *Siralmak (Ékha איכה)* tisa be-av
- *Prédikátor (Qohelet, קהלת)* szukkot
- *Eszter* purim

Megilla: egyetlen oldaláról felcsavart tekerecs.

Díszített Eszter-tekerecs

Mi a Misna? 1. válasz:

- A Tóra kanonizálása: valószínűleg kb. a perzsa korban.
- A teljes *Héber Biblia (Tanakh)* kanonizálása: i. sz. 1. század vége, 2. sz. eleje, a második Szentély pusztulása után (a hagyományos felfogás szerint: „javnei / jamniai zsinat”).
- Kanonizálás = lezárás? Elindul az értelmezés (interpretáció, exegézis)...
- ... amely szóban folyamatosan továbbhagyományozódik és fokozatosan bővül.
- A szóbeli hagyomány írásban történő rögzítésének a tilalma. Azonban:
- I. sz. 2. században több próbálkozás a rendszerezésre (Rabbi Akiva, Rabbi Meir...).
- I. sz. 200 körül rabbi **Jehuda ha-Naszi** szerkeszti meg.
- Rögzíti: írásban? avagy az első korban még szóban hagyományozódik tovább?
- Korabeli beszélt nyelven („misnai/rabbinikus héber”), nem az irodalmi norma.

Mi a Misna? 2. válasz:

*Sok lépésben
fogjuk finomítani*

Hagyományos rabbinikus narratíva:

- Írott tan *Tora se-bikhtav* תורה שבכתב
Tóra (Mózes öt könyve): *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.*
- Szóbeli tan *Tora se-be-al-pe* תורה שבעל-פה
„Használati utasítás”:
 - Tóra-értelmezési módszerek (hermeneutikai szabályok)
 - A Tórában explicit formában nem leírt további részletek
 - ...

*A rabbinikus zsidóság
„alapdogmája”:
Mózes mindkettőt
egyformán megkapta
a Sínai-hegyi
kinyilatkoztatás során*

A szent szövegek kommentálása

„Kohn egy becsületes ember.
Bocsánatot kérek.”

A **szóbeli tan** dogmája mint
a rabbinikus értelmezés legitimációja:
„a mi értelmezésünk az egyedüli helyes,
mert Istentől és Mózesstől származik”.

- Autoritatív, pl. rabbinikus és egyházi értelmezési hagyományok, szunna.
- Síita iszlám, karaita zsidóság, reformáció: az értelmezési hagyomány elvetése.
Sola Scriptura = 'egyedül a Szentírás'. Luther: a Szentírás önmagát magyarázza.
(egyúttal az autoritatív értelmezést képviselő tekintély megkérdőjelezése → egyházszakadás)
„Szól”-e hozzánk a Biblia? Értelmezhető-e a szent szöveg *önmagában* ?
- Posztmodern (pl. *Stanley Fish*): az értelmezés szabad, de a lehetséges értelmezéseknek határt szab az értelmezési közösség (*interpretative community*).

Az étikus és az émikus perspektíva

Nézőpontok

émikus

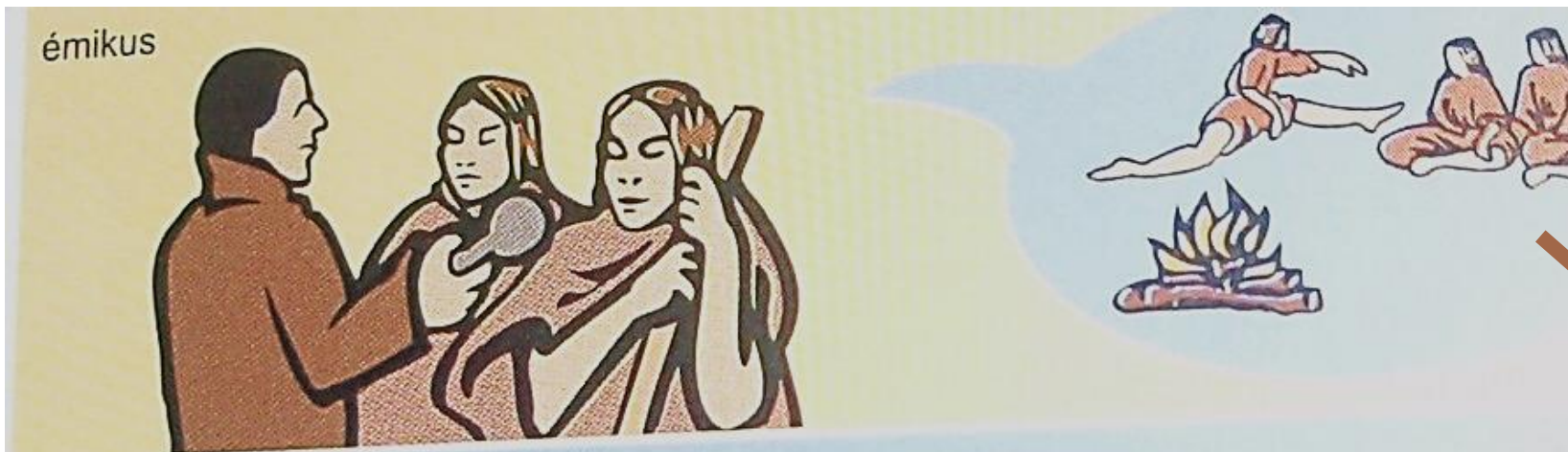
vs.

étikus

„A kultúra szemüvegén keresztül”

„madár-távlatból”

• Émikus:

• Étikus:

1. a kutató

3. a kutató által kutatott vallási rítus

2. az informáns = adatközlő

„A kultúra
szemüvegén
keresztül”

Nézőpontok

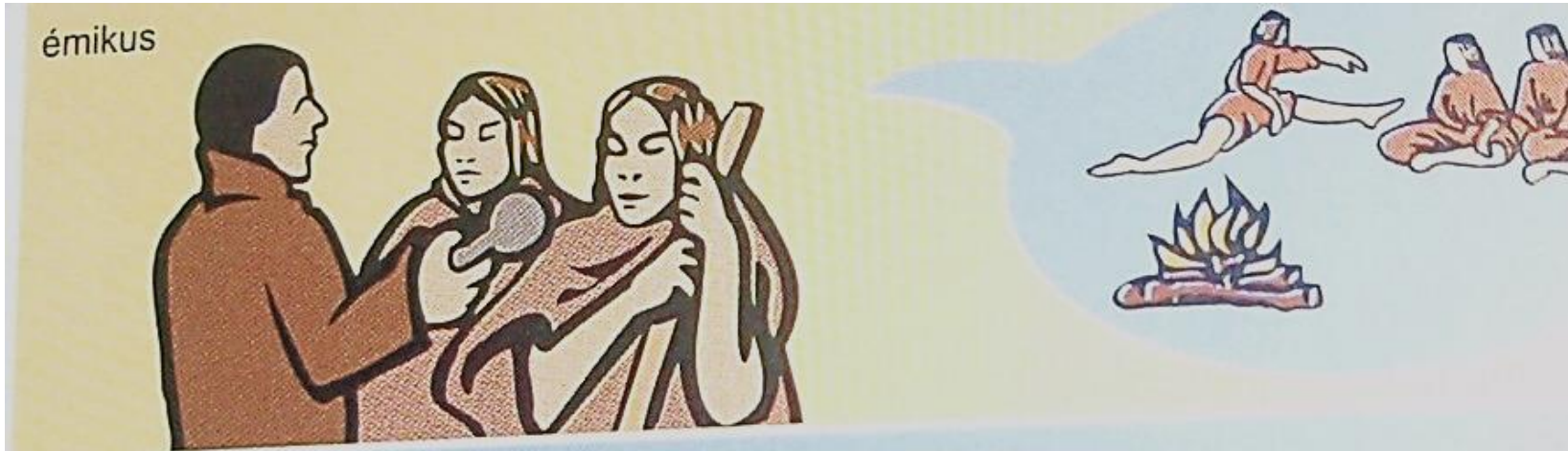
émikus

vs.

étikus

„madár-
távlatból”

- Émikus:

- Étikus:

Az **informánsok** mesélik el és értelmezik a vizsgált rítust a **saját szavaikkal**, a **saját nézőpontjukból**.

A **kutató** meséli el és értelmezi a vizsgált rítust, a **saját** (európai v. tudományos) **nézőpontjából**, a **saját** (európai v. tudományos) **fogalmaival**.

Nézőpontok

émikus

vs.

étikus

„A kultúra
szemüvegén
keresztül”

„madár-
távlatból”

- Étikus:

- Émikus:

- Interaktív:

A kutató
nézőpontja.

A kutató átadja
a nézőpontot a
közösség egyik
tagjának.

A kutató és az
informáns
közösen,
egymás
nézőpontjára
reagálva
értelmezik a
látottakat.

Nézőpontok és fogalmak

émikus

vs.

étikus

„A kultúra szemüvegén keresztül”

- **Émikus nézőpont / fogalom:** az *insider* nézőpontja, fogalmai.

A kultúra vagy vallási közösség tagjának a nézőpontja, fogalmi rendszere, ahogy ő látja saját kultúráját, vallását, és ahogy / amely fogalmakkal ő azt értelmezi, magyarázza.

NB: Egyesek szerint a kutatónak is ezt a nézőpontot, fogalomrendszert kell átvennie.

- **Étikus nézőpont / fogalom:** az *outsider* nézőpontja, fogalmai.

„madár-távlatból”

Univerzális, kultúrafüggetlen nézőpont és fogalomrendszer, amellyel a kutató kívülről igyekszik leírni, értelmezni, magyarázni az adott kultúrát, vallást.

NB: Sokan nem hisznek abban, hogy kultúrafüggetlen nézőpont létezhet. Úgy vélik, a kutató ilyenkor saját kultúrájának a fogalmait erőlteti rá az idegen kultúrára.

Nézőpontok és fogalmak

émikus

vs.

étikus

„A kultúra szemüvegén keresztül”

- **Émikus nézőpont / fogalom:** az *insider* nézőpontja, fogalmai.

Émikus fogalmak:
rabbi, zsinagóga...

zösség tagjának
és ahogy / am

Émikus fogalmak:
*Tora mi-Szinaj,
szóbeli tan dogmája...*

rendszer, ahogy ő látja
mezi, magyarázza.

NB: Egyesek szerint a kutatónak is ezt a nézőpontot, fogalomrendszert kell átvennie.

- **Étikus nézőpont / fogalom:** az *outsider* nézőpontja, fogalmai.

Étikus fogalmak:
*zsidó pap,
zsidó templom...*

etlen nézőpo
k leírni, érte

Étikus fogalmak:
*zsidó vallási specialista,
zsidó szakrális tér...
eredetnarratíva...*

ellyel
t kultúrát, vallást.

„madár-
távlatból”

NB: Sokan nem hisznek abban, hogy a kutató ilyenkor saját kultúrájának a jogaimat erőlteti az idegen kultúrára.

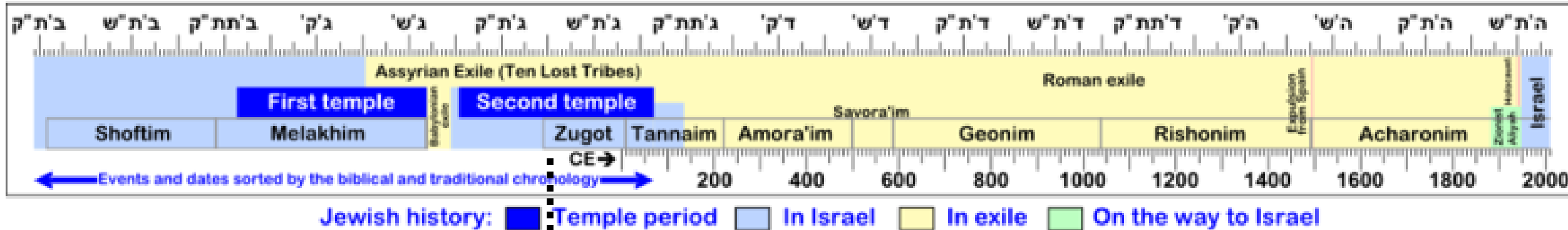
Függelék:

történelmi áttekintés

Mi a Misna?

*Sok lépésben
fogjuk finomítani*

- Zsidó történelem és a (rabbini) zsidó vallás forrásai dióhéjban

Héber Biblia (*TaNaKh* תנ"ך):

- Tóra (תורה)
- Próféták (*Neviim*, נביאים)
- Szentiratok (*Ketuvim*, כתובים)

Rabbini irodalom:

- Késő-ókor: Misna, Talmud, midrások...: *tannák* és *amorák*
- Középkori és újkori rabbini irodalom: *gaonok*, *risonim*, *ahronim*.

Excursus: a zsidó történelem kulcsévszámai

(erősen hagyományos narratíva!)

*Történelemórakon
finomítandó*

- Bibliai narratíva, a hagyományos (de nem a vallásos zsidó) történetírás évszámaival:
i. e. 13. sz.: Egyiptomi kivonulás, pusztai vándorlás, 1010-970: Dávid királysága,
970-930: Salamon királysága, első szentély, 930: Júda és Izrael kettéválása.
- Első szentély kora és a babiloni fogság:
721: Északi királyság (Izrael) pusztulása,
587 (586): Első jeruzsálemi szentély pusztulása, 586-536 : Babiloni fogság.
- Második szentély kora:
539-332: Perzsa korszak 516: Második szentély felépítése
332: Nagy Sándor Jeruzsálemben 320-: Júda ptolemaida uralom alatt
198-167: Júda szeleukida uralom alatt 167-: Hasmoneus felkelés
i. e. 63: Pompeius Jeruzsálemben 66-70: Zsidó háború Róma ellen
i. sz. 70: Jeruzsálem és a második szentély pusztulása 132-135: Bar Kochba.

Excursus: a zsidó történelem kulcsévszámai

(erősen hagyományos narratíva!)

*Történelemórakon
finomítandó*

- Késő ókor:
200 körül: Jehuda ha-Naszi és a *Misna*
350 (450) k.: *Palesztinai Talmud* lezárása
500 körül/után: *Babiloni Talmud* lezárása.
- Középkor:
638: Arab hódítás Palesztinában
1038: Gaoni korszak vége Babilóniában
1040-1105: Rasi (Rabbi Slomo Jic'haki)
1135/8-1204: Maimonides
1492: Zsidók kiűzése Spanyolországból.
- Újkor:
1488-1575 Rabbi Jozsef Karo
1729-1786: Moses Mendelssohn
19(41)-1945 Holocaust
1948: Izrael Állam megalapítása.
- **Misnai kor kapcsán lásd még:** Fonrobert & Jaffee (eds., 2007), pp. xiii-xvi.
- **Dióhéj ld. még:** Simon Dubnov, *A zsidóság története* függeléke.

A klasszikus rabbinikus irodalom térben és időben

*Sok lépésben
fogjuk finomítani*

	Palesztina	Babilónia
<i>Tannaitikus kor:</i> (kb. 70 – kb. 220)	Misna Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények ...	---
<i>Amorai kor:</i> (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények ...	Babilóniai Talmud

A Misna szerkezete

- Hat rend (*szeder*, סדר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מסכת / מסכתא)

- 525 fejezet
(*perek*, פרק)

- 4224 misna משנה
(kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

Jövő héten:

Nezikin rend > *Avot* traktátus > 1. fejezet

Az követő héten:

Zeraim rend > *Berakhot* traktátus > 1. fejezet

Következő hétre olvasni

Következő hétre:

- Kurzusleírás: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/Misna-2021.pdf>.
- Fonrobert and Jaffee (eds., 2007, pp. xiii–xx, pp. 1–9; pdf a honlapon)
- Misna Avot 1. fejezet (ld. a honlapon)

Viszlát következő alkalommal!